

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

1. [Берри Д.](http://rl-online.ru/articles/3_4-01/198.html) Аккультурация и психологическая адаптация: обзор проблемы. URL: http://rl-online.ru/articles/3_4-01/198.html
2. Lebedeva N., Tatarko A. Immigration and Intercultural integrations strategies in Post-Soviet Russia, in: Immigration: Policies, Challenges and Impact / Ed. by E. Tatartakovsky. NY : Nova Science Publishers, 2013. Ch. 9. P. 179-194.
3. Абикенов Ж., Осербаев Е., Чобаноглы О., Кулжанова А. Ценности казахской диаспоры в Турции. Вестник КазНУ им. аль-Фараби, Серия Философия, культурология, политология, № 1 (83). 2023// <https://bulletin-philospolit.kaznu.kz/>
4. Svanberg I. Kazak Refugess in Turkey: A Study of cultural Persistence and Social Change – Uppsalla. – 1989. 94 p.
5. Зорин В.И. Евразийская мудрость от А до Я. Толковый словарь. Алматы: «СоздiкСловарь», 2002
6. Бийжанова Э.К. Влияние диаспор на интеграционные процессы в приграничном пространстве России // Социология и общество: социальное неравенство и социальная справедливость (Екатеринбург, 19-21 октября 2016 года) [Электронный ресурс] Материалы V Всероссийского социологического конгресса / отв. ред. В.А. Мансуров — Электрон. дан.— М.: Российское общество социологов, 2016. С. 2885-2894. Источник: https://www.isras.ru/publ_mainlist.html?id=479

ӘОЖ 316/3

ҰЛТ ҚҰРЫЛЫСЫ: ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАРИХЫ

Омар Алишер

omaralisher@gmail.com

магистрант кафедры Ассамблеи народов Казахстана

ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – А.Қ. Ешмұратов

Посткеңестік кеңістіктегі мемлекет құру мәселесі отыз жылға жуық уақыт бойы қазіргі қоғамтану зерттеушілерінің назарын аударып келеді. Мемлекеттер осыған ұқсас мәселелерді шешеді: тұрақты саяси жүйені, тиімді экономикалық модельді құру, ұлттық мемлекеттілікті қалыптастыру және «қоғамның географиялық шекарасындағы саяси көрінісі» деп түсінілетін ұлтты қалыптастыру[1].

Қазақстан Республикасындағы мемлекет құру үлгілерін зерттеу барысында автор ғылыми еңбектерді талдауды қамтитын зерттеу әдісін пайдаланды. Зерттеу ғылыми мақалаларды зерделеуге, статистикалық материалдарды салыстыруға, тарихи құжаттарды талдауға негізделді. Мақаланы жазу барысында ғылыми зерттеудің жалпы әдістері де, арнайы тарихи әдістер де қолданылды. Тарихи әдістің арқасында ұлттық құрамдағы мемлекет құрылысының дамуын, тенденцияларын және біртіндеп өзгеруін байқауға мүмкіндік туды. Тарихи-салыстырмалы әдіс қазіргі ғылымдағы негізгі зерттеу әдістерінің бірі болып табылады және бұл зерттеу де оның мүмкіндіктерін аналитикалық және ғылыми теріске шығару (растау) құралы ретінде пайдаланды. Салыстырмалы әдісті пайдалана отырып, бұл мақалада посткеңестік елдердегі ұлттық құрылыстың әртүрлі үлгілерінің, сондай-ақ Сингапур моделінің ортақ және ерекше белгілері қарастырылды.

Ұлттық мемлекетті құру кезінде «ұлтты» әлеуметтік, экономикалық және саяси процестердің негізгі субъектісі ретінде түсіндіру принципті маңыздылыққа ие болады. Қазақстан «Ұлттық бірлік доктринасында» көрсетілген мемлекет құру мәселелерін шешуге қадам жасады. Ұлттың қалыптасуы посткеңестік кеңістіктегі барлық республикалардағы ең өзекті және маңызды

мәселе болып табылады. Қазақстанда мемлекет құру стратегиясы Тұңғыш Президент Н.Назарбаевтың жолдауларында және «Қазақстан – 2030 стратегиясы»[2] және «Қазақстан – 2050 стратегиясы»[3] мемлекеттік даму бағдарламаларында құрылымдық сипатталған іргелі ұстанымдар бойынша дамып келеді. Қазақстан қоғамын алдағы көп жылдарға дамытудың мемлекет құру жолдарын айқындады. Қазақстандағы азаматтық ұлттың дамуының стратегиялық маңызды факторларының бірі Қазақстан халқы Ассамблеясының құрылуы болып табылады. Ассамблея республиканың көптеген этномәдени орталықтарын біріктіріп, қазақ азаматын патриотизм мен толеранттылыққа тәрбиелеу жұмыстарын үйлестіруге мүмкіндік берді. 2010 жылы 19 сәуірде ҚХА Кеңесі Қазақстанның ұлттық бірлігі доктринасын бекітті. Құжат Қазақстан азаматтарының этносаралық қатынастар және қазақ қоғамын топтастыру саласындағы саясаттың негізгі қағидаттарына адалдығын тағы да растады[4].

Қазақстан халқы Ассамблеясы құрылғалы қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірліктің қазақстандық моделінің негізгі тетіктерінің біріне, оның негізіне айналды. Мұны 25 жылдан астам тәжірибе растайды. ҚХА-ның қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірлікті сақтау және қолдау жөніндегі жүйелі қызметі таңдалған стратегияның дұрыстығын растады, бұл қоғамдық сұраныстарды заманауи үлгіде көрсетуге және Қазақстанның этносаяси дамуын түзетуге ықпал етуге мүмкіндік берді.

Бүгінгі таңда мемлекет үшін Қазақстан Президенті Қ. – Ж.Тоқаев[5] атап өткендей, қоғамды қуатты елге және кемел ұлтқа біріктіру жолындағы стратегиялық дамулар басымдыққа ие. Егемендікті нығайтуға үлкен мән бере отырып, мәдени жақындасу аясында ұлттық бірегейлікті қалыптастыру және ортақ мақсат – Қазақстанның болашақтағы дамуы үшін барлық күш-жігерді жұмылдырған азаматтық ұлтты түпкілікті қалыптастыру бағытында мақсатты саясат жүргізілуде.

Тарихи-салыстырмалы әдісті қолдана отырып, автор Қазақстан Республикасында отыз жылдан астам азаматтық қоғамның қалыптасуының ерекшелігі - өркендеген мемлекет құру үшін ұлттық құрылыстың әртүрлі үлгілерін пайдалану деген қорытындыға келді. Ұлт құру модельдері көптеген теориялар мен тарихи дамулардан бастау алады және көптеген мемлекет құру жобаларында өз формасын тапты. Маңызды жобалардың бірі – Қазақстан халқы Ассамблеясының «Азаматтық бірегейлікті қалыптастыру», «Көпұлтты Қазақстан: этномәдени генезис», «Мың бала» және т.б жобалары[6]. Сондай-ақ, тәуелсіз Қазақстанның қалыптасуының бастапқы кезеңінде мемлекет құрудың негізгі үлгілерінің бірі көпмәдениеттілік моделі болды. Азаматтық және этникалық сәйкестендіру – шамамен 2010 жылдан бастап, теорияға біртұтас азаматтық ұлт идеясын енгізуді көздейтін және мәдени мүмкіндіктерді пайдалана отырып, жүздеген этностардан тұратын ұлтты біріктіруді көздейтін қазақстандық қоғамның кеш ұлттық құрылысының үлгісі. Бірлік және конвергенция әдістері. Қазіргі уақытта қазақ қоғамындағы мемлекет құрудың негізгі принциптері: 1) «бір халық – бір ел – бір тағдыр» және 2) «тегі бөлек – тең мүмкіндіктер». Мұндай ұстанымдардың дамуы қазақстандық қоғамды топтастыру кезеңін аяқтауға және оны өркендеуге жетелеуге мүмкіндік береді. Әрине, қоғамда болып жатқан процестерді үнемі бақылау және этносаяси дамуды ұдайы талдау жүріп жатқан процестерді белгіленген бағытпен салыстыру үшін қажет.

Осылайша, қазақ ұлтының құрылысын одан әрі зерттеудің келешегі қазақ қоғамының ұлттық интеграциясының оңтайлы теңгерімді моделін анықтау үшін ұлттық құрылыстың азаматтық және этномәдени векторлары мен дискурстарының арақатынасын неғұрлым егжей-тегжейлі зерттеуде дамитын болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Dufhues, T., Möllers, J., Traikova, D., Buchenrieder, G., Runschke, D. Неліктен ауыл тұрғындары қалады - тұрақты ниеттерге арналған құрылымдық теңдеу үлгісі // Ауылды зерттеу журналы, 2021. том. 81. 345-357 б.

2. «Қазақстан – 2030» даму стратегиясы барша қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының жақсаруы [Электрондық ресурс]. Кіру режимі: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K970002030> (кіру күні 03/10/2024).

3. «Қазақстан-2050» Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі даму стратегиясы [Электрондық ресурс]. Кіру режимі: https://www.akorda.kz/ru/official_documents/strategies_and_programs (қол жеткізу күні 03/11/2024).

4. Қазақстанның ұлттық бірлігі доктринасы [Электрондық ресурс]. Кіру режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30501088 (қол жеткізу күні 03/10/2024).

5. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы [Электрондық ресурс]. Қол жеткізу режимі: <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-183048> (қол жеткізу күні 03/11/2024).

7. Қазақстан халқы Ассамблеясының жобалары [Электрондық ресурс]. Кіру режимі: <https://assembly.kz/ru/proekty/> (кіру күні 03/11/2024).

УДК 323/1

ПОЛИТИКО-КУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНО-ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Озкан Севги

kok.sevgi@mail.ru

Диссертант Санкт-Петербургского государственного университета,
преподаватель-исследователь, Стамбул, Турция
Научный руководитель – Н.А. Баранов

Национально-государственная идентичность – это концепция, связанная с общим культурным наследием, историческим прошлым, языком и ценностями граждан государства. Казахи, как Государство-образующая нация¹⁸, одно из старейших тюркских племён, начали искать способы организации своего национального строительства после обретения независимости, как и другие государства. Казахская национальная идентичность имеет глубокие исторические корни, и поэтому казахское государство стремится формировать свою национальную идентичность, опираясь на народный ислам, историю и казахскую географию. Важнейшими проблемами для государства стали национальная идентичность и дилеммы, возникшие в стране в связи с национальными меньшинствами и языком. Проблема заключалась не в русском языке или враждебности по отношению к России, а в том, что почти весь казахский народ говорил по-русски или забыл свой собственный язык из-за политики "одна нация, одна религия, один язык", проводившейся в Советском Союзе.

Казахстан известен как регион с наибольшим числом этнических групп среди союзных республик в составе Советского Союза, не считая РСФСР. Кроме того, это единственное государство, в котором этническая группа, в честь которой было названо государство, не составляло большинства населения страны. После обретения независимости, несмотря на важные изменения в демографии в пользу казахов, в Казахстане продолжают проживать представители более 130 различных этнических групп. Среди этносов наибольшую группу в численном

¹⁸Термин «государство-образующая нация» обычно используется для обозначения нации или этнической группы, которая составляет основу или формирует государственность определенной страны. Это выражение подчеркивает особую роль этой нации в создании и функционировании государства, а также ее влияние на политическую, культурную и социальную жизнь страны. В контексте Казахстана, термин «государство-образующая нация» относится к казахскому народу как основной этнической группе, которая сформировала государственность Казахстана.